

LEPOZNANSKI LIST.

Leto IV.

NA DUNAJI 15. MAJA 1878.

List 10.

Sodnikovi.

X.

Teržani in okoličani so bili vsi kakor vertoglavi. Mirno in zložno se zigravajo ribice v bistrem potoku, vsaka zase, kakor da bi ne bilo druge poleg nje; verzi jim drobtino v vodo: kaka izprememba! Kako gibanje, pehanje in prekopicavanje! Kako hlastno hitanje, katera bo prej, katera več, najbolj vse, ali pa vsaj nekaj; zdaj je prilika, okoristiti se, kedó vé, kedaj pride zopet taka, morebiti nikoli!

Kmet ni prijatelj novotarijam; pisano gleda od strani vse, kar mu je novo, nenavadno, kar ni po njegovi pameti; glavo majè, posmehuje se novemu podjetju, ne obeta mu dobrega uspeha; ali ko izprevidi: tu bode kaj dobička, ne pomislja se dolgo; zlasti ko je eden začel, potem vse dere za njim. Ko pada denar kakor mana izpod neba, treba ga je pobirati, naj ga trosi sam „antikrist“!

Vsak zase skerbi, nikomur ni na misel, kak uspeh, kak konec bode imelo to početje; to naj premislja on, ki je stvar začel.

Tako so mislili, tako so ravnali Andrej Sodnik in njegovi sosedje. V tergu ni bilo skoraj hiše, da bi se ne bila tako ali tako vdeleževala novega podjetja. Tu je bilo dela, dobro plačanega dela vsakemu, kedór je imel voz s konji ali voli ali pa tudi prosto samokolnico; se tega ni bilo treba, dobro je bilo vsako orodje: rovnica, motika, sekira, lopata. Delo je bilo mnogoverstno, težko in lahko, za moške, ženske in celo za otročje roke. Tu je bilo kamen lomiti in drobiti, pesek voziti, zemljo kopati, pri zidanji podajati. Razen zidarjev so bili vsi delalci iz okraja; za zidarje so bili seveda Italijani, saj pri nas, in to je sramota, skoraj nihče ne zida svinjaka, da bi ne poklical laških zidarjev.

Kjer je bilo nekaj dni popred se brinje in nizko germovje, tam je bilo zdaj prostorno zidališče. Po njem je vse mergolelo kakor po razberskanem mravljišči. Tako so menda Izraelci svoje mesto zidali vernivši se iz babilonskega „preseljevanja“. Od daleč že se čuje vpitje, šum in ropot; kola krulijo, samokolnice cvilijo, živina se poganja, ljudem se ukazuje, morebiti vse nekoliko glasneje, nego bi bilo potreba. Ne zida se samo, tudi vertje se napravljajo, vsaki hiši svoj vert. Zidovje rase iz tal, da se že poznajo posamezna poslopja. Tudi ruda se že privaza, da bode takoj dela, ko bode plávež gotov. Deklice jo razbijajo in klepljejo s kládivi, ki so na dolgih palicah nasajena. Deklice, mlade, nedorasle deklice, katere naj bi še v šolo hodile. Glej jih! v versti na nizkih stoličkih čepeč pridno in urno udrihajo po debelih gručah, da drobiž na vse strani odskakuje. Glasne so in dobre volje; zdaj prepevajo, zdaj se šaljijo in smejejo, da je veselje. In vendar ni veselje. Človek, ki jih opazuje, ne more jih biti vesel. Pogledj jih, zlasti starejše; mladi, otročji obrazi in vendar ne otročji! Lica jim niso okrogla, rudeča, kakoršna se vidijo po navadi na kmetih; nekako vela so, upala, rekel bi skoraj: trudna; zdravje je izginilo z njih telesno, morebiti tudi dušno. In té oči, ti pogledi! preradovedni se mi zdé, prerazumni v tej mladosti. Skrivajo se ne, radi se obračajo v tujca, ki ogleduje mlado družbo; po moških se že obračajo. In čuj, kako govore med seboj, kako se „odrezavajo“ moškim, ki jim nagajajo! Sam glas že ima v sebi nekaj neotročjega, nedekliškega. Blaga sramežljivost je izginila s téh lic, iz téh očí, iz tega govora, morebiti celo nedolžnost! Ne, ne bodimo preostri, morebiti kri-

vični; naša sodba ne bodi prenapla; upajmo, da ni še nobeni izmed njenih mater treba sramovati se svoje hčeri. Ali bistro, vajeno oko se ne dá slepiti: prva slana je pala na té mlade cvetice. Pojdimo s tiho željo: angelj váruh naj razprostira nad njimi svoja krila!

In vendar se človek, ki ima kaj serca, ne more tako lahko iznebiti žalostnih misli. Kako strašno hitro se stvari na slabo preobračajo! Spomladi še so bile vse té deklice kakor metulj, kateremu ni še ne dež ne veter oskrnil pisanih kril, ne človeška roka. Pet, šest mesecev samo in že taka izprememba! Žalost obhaja človeka o takem premisljevanji. In vprašamo: ali je vse, kar tu govorimo, prenapeto, černogledo? Kedor je imel priliko opazovati enake prikazni, kedor je hodil po mestih in krajih, kjer so „fabrike“, kjer „cveté“ ona „velika obertnija“, s katero se bogate dežele tako ponašajo: vprašamo ga, ali ni opazoval že sam enakih prikazni med mladim ženskim svetom; ali ga niso obhajale enake misli?

Zato se mi ne čudimo, kakor se je čudila gospóda v tergu, da se gospod župnik, izobražen, blagoseren mož, pravi duhovni pastir svojim vérnim ovčicam, ni mogel nikakor prav sprijazniti z novim podjetjem. Ne da bi ne bil imel serca in razuma za njih telesno blagostanje, ali nevarnost je na drugo stran velika! On je poznal nevarnost, ali kaj je mogel? Posamezen človek ni da bi jezove stavil splošni povodnji. Tu ne pomaga braniti, tu je zastoj vse podučevanje in svarjenje!

Še neka čudna bolezen se je bila v tem času prijala ljudi v tem okraji, prava kužna bolezen. Kaj je velika fabrika brez „premoga“? Gozdi gras-

činski, kakor smo že rekli, niso bili kedó vé kaj prida; zanemarjeni so bili, brez umnega gospodarstva, brez pravega varstva; dreva je v njih sekal skoraj kedor je hotel; in ko bi bili še tako veliki, vsake stvari je kedaj konec, gozdi počasi rasó. Premoga bi bilo treba za kurjavo; tako so govorili tuji gospodje. Ta glas se je bil hitro raznesel po vséj okolici; kedor je utegnil, začel je iskati tega čudnega kamena po gozdih, da si ga morebiti še nihče ni videl svoje žive dni; samo to so vedeli, da je čern in da gori.

Pravi apostol té nove vere je bil Nosan; njemu se je valilo to černo kamenje noč in dan po glavi, tako da mu je bilo slednjič vse černo pred očmi. Ko bi ga našel, on sam našel, če tudi na tujem zemljišči, to je vedel, da se sme kopati tudi na tujem — to bi bila sreča, to bi bilo bogastvo! Potem bi bil Nosan mož, da bi se mu vse odkrivalo. Dolge številke so mu rojile po glavi, skoraj brez konca! Pokazal bi tem ponosnim gospodom, kako se govori z Nosanom, ki ga zdaj tako prezirajo, tako v nič devajo. Kolikor je utegnil, hodil je sam z onimi dolgimi nogami in iskal po gozdih; razkopaval in razgrebal je kamenje kakor kokoš, ki glist išče. Sreča mu ni bila ugodna. Iz glave si je moral izbiti, da si mu je bilo težko, lepo misel, da bode sam imel vse bogastvo, ki je v zemlji zakopano. Pridružiti si je moral tovariše, pomagače: več očí več vidi. Ni mu jih bilo treba iskati, ljudje so mu sami prinašali raznoverstno začernelo kamenje in to, ker ni imel sam pravega domovja, v Sodnikovo hišo, kjer se je bil zdaj stalno ustanovil. Sodnik ni kazal posebnega zaupanja, da bi bilo iz tega kaj; ali Nosan mu je tako dolgo prigo-

varjal, da ga je pridobil na svojo stran. Uboga gospodinja je morala terpeti, da so ji nanесли vso kuhinjo polno té navlake. Zvečer se je poskuševalo, kar se je bilo nanესlo čez dan. Okrog ognjišča so bili zbrani Nosan, Sodnik, učitelj, ki se je jako zanimal za té poskušnje, potem neki krojač, ki je bil za vse novo vnet, sivanko zamenil z okorno róvnico. Tu so kurili, da je vse pokalo, in kamenje — pekli. Kamen za kamenom je moral v ogenj, kakor se hlebci devajo v razbeljeno peč; tam so se pridno pekli in belili, ali vžgati se, goretí ni hotel nobeden. Učitelj je stal s knjigo v roki poleg kúpa, jemal kamen za kamenom v roko, ogledoval ga in obračal ter primérjal, je li tak in tak, kakor je bil premog v knjigi popisan. Nekaj se mu je zdelo, da je tako, a drugo se mu zopet ni prav vjemalo. Sodnik je nekaj časa poterpežljivo gledal té učene poskušnje, ali slednjič si ni mogel kaj da bi se ne ponorčeval:

„Možje, meni se zdi, da že diši po premogu, kaj pravite?“

To je bilo nekaj, vsi začno vohati.

„Meni se tudi zdi“, pravi Nosan vesel; „kaj pa vi, gospod „ludi magister“?“

Nosan je rad z učiteljem zinil káko latinsko, ki jo je bil kje pobral.

„Jaz sem nahoden“, odgovori učitelj, bodi si, da je bil res, ali pa ni hotel naravnost reči, da njegov nos ne čuti nič posebnega dúha.

Sodnik je bil neusmiljen, s perstom pokaže Nosanu v ogenj:

„Tega le ven potegni; ta bo že pečen, ves rudeč je že!“

Nosan mu mirno odgovori:

„Poterpljenja je treba, poterpljenja, to ne gre tako naglo.“

„Meni se pa zdi, da bi prej dočakal

sodnjega dné““, reče Sodnik. „Veste kaj, možje? za nocej bodi dovolj, ogenj žejo dela; pojdemo na kozarec vina““!

To je bila modra beseda; vsi so bili njegove misli; kedó bi se bil ustavljal Sodniku, zlasti kader je na vino klical!

* * *

Perve poskušnje se niso bile posrečile; ali Nosan se ni dal tako lahko oplasiti in odverniti od misli, katero si je bil v glavo vtepel. In tako je prav; kje bi bile vse naše glasovite iznajdbe, ako bi ne bilo mož, kateri se, ko jim zasveti kaka nova misel v učeni glavi, noč in dan trudijo, premišljajo in preiskujejo, dokler ne pridejo stvari do konca! Takoj drugi dan potem je Nosan kolovratil zopet po gozdih, da bi prišel na sled blaženi „premogovi žili“. Pregovor pravi: Kedor išče, tá najde, ali tega ne pravi, káj najde. Komú se ni že zgodilo, ko je kaj iskal, da je res našel, ali vse drugo, samo tega ne, česar je iskal. Treba ti je noža, posezi v miznico, kjer so skupaj vilice in noži, stavi, da zgrabiš vilice, in to trikrat, štirikrat zaporedoma, in tako tudi narobe. Enako se je godilo Nosanu. Ko je prej zajce izsledoval, zgodilo se je časi, da je ves dan zastonj iskal, zdaj ko so mu bile čisto druge misle v glavi, zdaj so mu zajci kar tako skakali pred nogami kakor kobilice na travniku.

Ko prekorači neki greben, začuje, da nekédó dreva seka. Urno se napoti proti njemu; čutil je neko potrebo, da bi govoril s kom. Od daleč že spozna moža ter ga pozdravi:

„O, dober dan, oče Seljan!“

Še dva dobra koraka navzdoli in bil je pri njem predno mu je mož kaj odgovoril.

„Zmirom tako pridni? Gorko je, gorko“!

Drevar maha in maha, kakor da bi nič ne slišal in ne videl; ali je bil slabe volje, ali pa ni posebno maral dolgopetega postopača.

„Težak kruh, oče Seljan, težak; jaz bi vam vedel lažjega“!

„Ti, lahkokruhar““? pogleda ga pisano drevar izpod košatih obervi; „menim da tvoj je lažji, ali moj je pošten““!

„Nù, nù, nepoštenosti mi mordà vendar ne bodete očitali“? odgovori mu Nosan hladnokervno.

„Jaz nikomur nič ne očitam, kjer nimam pravice, tudi tebi ne; samo rekel sem, in še pravim, da je moj kruh pošten; to se menda vendar sme reči, da se človeku ni tožbe bati““.

„Midva se ne bodeva prepirala in tožarila, z lepa se pogovoriva. Jaz bi vam res kaj pametnega svetoval“.

Seljan je bil ustavil delo, naslonivši se na toporišče ga vpraša nejevrno:

„Ti meni svetoval? kaj takega“?

„Vi ste mož, Seljan, ki je videl kaj sveta, ki je kaj izkusil v svojem življenji““.

Tudi Seljan je imel svoje slabosti, kaj takega ni nerad slišal, nekoliko prijazneje že mu reče:

„Tisto pa prav praviš, tisto; prehodil sem nekaj sveta, morebiti več ko ti s tistimi dolgimi kraki, ne zameri“!

Nosan ni bil zameriti vaju.

„Vojak ste bili“.

„Kaj pa da sem bil! Ali njega dni je bilo drugačno vojaško življenje, zdaj na tem konci sveta, zdaj na onem; z Laškega na Poljsko, s Poljskega na Nemško, z Nemškega tija doli na Ogersko, na turško mejo, in vse peš! Tako človek res kaj vidi in izkusi, tudi uči se kaj,

če nima zabite buče. Laško sem govoril, kakor bi maslo rezal, in tudi nemško sem tolkel za silo. To je zdaj vse minilo, nič škode! Pri drevarstvu je treba samo krepkih rok, in té imam, hvalo Bogu**!

Zdaj je bil Seljan tam, kjer ga je hotel izkušnjavec imeti.

„Vidite, oče Seljan, to je ravno, kar sem hotel reči. Mož, ki je bil kaj boljšega vajèn, ki se je kaj učil, pa ubijati se vedno z dervarstvom! In lahkega, obilega zaslužka dovolj, poštenega tudi, samo roko stegniti po njem. Vi niste več mladenič, to se lahko reče, saj jaz tudi že komaj pomnim, kedaj sem krave pasel; na stare dni bi si človek rad kaj privoščil: ví bi si lahko, vsak večer bi lahko pili svoj kozarec ali pa tudi dva. In otroka imate tudi, če ne mislite nase, mislite na svojo hčer“.

Seljan je bil že malo nepoterpežljiv.

„Kam meri to tvoje besedovanje? povej mi naravnost“!

„Glejte, pri naši fabriki je dela“ —

„Pri fabriki“?

„Dà, pri fabriki; vse služi, kedor le gibati more, zakaj vi sami ne? Še delati bi vam ne bilo treba, samo na delalce bi gledali in dobro plačo bi imeli. Moja beseda nekaj velja pri gospodu oskerbniku, ki ima vse v rokah. Rekel mi je, da mu bode treba vratarja, kader bo dodelano, pametnega, poštenega moža. Vi bi bili kakor nalašč za to. Dobra in lahka služba“!

„Kaj pa dà! Stati kakor lipov bog bi že znal in zijala prodajati; todà jaz ti pravim, Nosan: iz tega ne bo nič. Ti in tvoj oskerbnik iščita si družega; Seljan ne bo nikoli pri fabriki služil“.

„Zakaj pa ne“?

„Zato dà ne! Vrag vzemi tisto vašo fabriko in vse kar jih je kje! Še tega

nam je bilo treba! Kaj nismo že dovolj siromaki“?

„Ravno zato, ker smo siromaki; tako pride denar v deželo. Ob sami kmetiji svet ne more prebiti; zato je naša dežela tako ubožna, ker nima obertnije. Veseli bodimo, da se je našel mož, ki ima denar in voljo pomagati nam na noge, ustvariti nam obertnijo, ki daje ljudém zaslužka. Obertniki so dobrotniki deželi“.

„Obertniki so odertniki, pijavke, ki pijó kri iz ljudstva: oni se redé in debele, ljudstvo pa hira, da ne more živeti ne umreti. Ko se je taka pijavka naserkala in napila, pa se odvali. Jaz sem bil po svetu, videl sem, kako je v krajih, kjer je tista velika obertnija, kjer so fabrike. Denar se res služi, ali čigav je ta denar? Gospod stanuje v gradu kakor cesar, vozi se s štirimi konji ali z osmemi, če se mu ljubi; kar je lepo, dobro in drago, vse mora biti njegovo, ravno zato ker je drago; ona se šopiri, toliko da ne počí od samega napuha. Delavec ni človek, on je živina, suženj; milostna gospoda ga zaničuje kakor psa. Jesti mu daje samo toliko, da ne pogine, v svoji pesti ga ima gospod, z njim dela, kar hoče. Ako se mlademu gospodiču zljubi zaresti njegov herbet, mora uzdo vzeti v usta, hoditi po vseh štirih, terpeti da ga bije z bičem okolo ušés. Gorje mu, ako bi ga prevernil, če tudi ne rad, pri tej priči se mora pobrati z ženo in otroci. Njegovo dekle, če je čedno — drugo zamolčim, gerdo nočem govoriti; ali jeza me grabi, če pomišljam, kako se godi. Pojdi mi s tisto svojo obertnijo, jaz jo poznam. To imenujejo bogato deželo, če jih je petero, desetero, ki so siti, belega kruha pijani, ki imajo vsega dovolj, vse drugo je pa berač! Kmet bodi kmet, dela naj in varčuje; živel bo dobro ali slabo

ali živel bo na svojem svoj gospod. Vsakega lahko z motiko, z vilami zapodi, kedor se hoče šopiriti in razgrajati na njegovem. Svoje hiše naj se derži, naj se ne klati po kerčmah, pijančuje naj ne in kvartopiri; žena in dekleta naj se ne oblačijo kakor mestne gospé, tako da ima v nedeljo nekatera več na sebi, kakor je vredna vsa domačija. Pridnosti in varčnosti nam je treba, ne obertnije! Tako zdaj sem ti povedal, kar ti gré. Z Bogom!

(Dalje prih.)

Nosan je sprevidel, da se s tem starokopitnim drevarjem ne dá pametno govoriti. Reče mu torej:

„Vi govorite po svoji drevarski pameti; neumen sem jaz, da sem začel z vami take pogovore; brez zamere!“

Seljan mu založi za odhodnjo še to:

„Ti pa zameri ali ne zameri; še to ti rečem, in kar boš slišal, lahko vsakemu poveš: Ko bi se smelo, jaz sam bi šel po noči pa bi s to-le sekiro razberskal vse, kar ste dozdej zgradili in sezidali!“

B. M.

Massimo d'Azeglio.

Spisal J. Jesenko.

(Dalje.)

Kratkočasil se je le malo, prav za prav nič; kajti opustil je vse navade in razvade prejšnje svoje mladosti, le jezdarjenja ni mogel popolnem opustiti. Vendar ga je to veselje, edina ostala mu strast iz prvih mladeniških let, le malo stajalo. Za malo novčičev mu je neki Rospigliosi, ki je imel mnogo kónj in je vzdrževal posebno šolo za ježo, dajal konja, na katerem je Massimo na prostornem dvorišči vsak dan po eno uro jezdaril. Ker je bil že od mladih nog v ježi posebno dobro izurjen, bolje nego Rospigliosi in njegovi ljudje, dajal mu je podjetnik najraje celó žive in divje, še ne vajene konje, da jih je pripravljal za druge jezdece.

Ure njegovega počitka so bile razštete. Vstajal je pri luči, navadno po dvé uri pred solničnim vzhodom ter se učil in vadil tujih jezikov, zgodovine, zlasti zgodovine italijanskih držav in mest, italijanskega slovstva, zlasti pa umetnosti, kateri je posvečeval vse svoje moči. Ko se je

jahaje nekoliko okrepčal in oživil, vernil se je na svoje delo, katerega pred nočjo ni nikedar popustil. Kosil je zmeraj v kerčmi ter po kosilu navadno obiskaval učilišče (accademia del nudo) takrat vsem mladim umetnikom dobro znanega Antonija, kjer se je vadil žive osebe upodabljati. V tem za umetnika preime-nitnem učilišči je ostajal do devetih zvečer. Ob tej uri pa je bil tudi za vsakega čas iti počivat, kateri je rano vstajal kakor Massimo d'Azeglio. Tako je pretekel dan za dnevom, mesec za mesecem, a Massimo d'Azeglio vendar ni bil nikedar ugnan, kajti podpirala in oživljala ga je neizrečena navdušenost za naravno lepoto in slikarsko umetnost, katera v vseh duhovitih in značajnih možeh prešinja kot neizmerna strast vse njih misljenje in dejanje.

Ko se približa čas, ko pravi umetniki zapuščajo svoje delalnice v mestu, pobral je Massimo d'Azeglio svojo ropotijo ter z njo začel potovati od kraja do kraja.

Ustavil se je na vsakem mestu, kjer mu je narava ponujala posebno lepe, res uzorne podobe. Tako je prehodil vse kraje Rimskega, hribe in doline, pa tudi ravnino „campagna romana“ imenovano; potem je prestopil meje rimske zemlje ter obiskaval vse kraje srednje in južne Italije. Kaj živo je sam popisal to mnogoletno potovanje. „Bil sem od 20. do 25. leta zdravega in krepkega života, imel sem malo skerbi in še manj denarja. Nikedó za me ni vedel, da sem na svetu, in jaz sem hotel pokazati, da živim. Postanem slikar, rekel sem pri sebi, in dejal bom, da bodo ljudje govorili o meni. Rečeno, storjeno. Od maja do oktobra sem skozi deset let — le en dan ne manj — prehojeval razne pokrajine; ustanovil sem se zdaj na tem mestu, zdaj na drugem pri kakem kmetu, kateremu sem plačeval za hrano poleg družine. Oblačil sem se po njih šegi, — kakor se namreč nosijo nekoliko manj revni med njimi. Nosil sem jopič ali kmečko kamizolo iz modrega baržuna in enake barve hlače; imel sem konja brez uzde, kakor jih navadno imajo po rimski ravnini, in sedlo, kakoršno imajo kravarji, namreč spredaj in zadaj je bilo za čevelj visoko zakrivljeno, popolnem enako sedlu, katero so rabili vojščaki v 15. stoletji. Razen tega sem imel dve „bisagi“ ali premetalnici, poveršno rujava halo, ki je bila prešita s zeleno svilo; sulico ali dva metra dolgo palico z grepo ali glavo na konci. Tega orožja sem potreboval, da sem se mogel braniti razdivjanih živali, ki popolnem proste životarijo po rimski ravnini. Za brambo sem imel dobro puško in v hlačah na desni strani oster nož, kakor ga nosijo ondašnji kmetje“.

Nikodar se ni kazal piemonteškega

plemenitnika; zato se je povsodi hitro seznanil in podomačil z ljudmi. Tako je nekedaj bival v mesteci Nepi; ker mu je pošlo platno za slike, pisal je ponje v Rim. Rodovina Orengo mu pošlje platno dobro zavito z napisom: Marchese Massimo d'Azeglio — Nepi. Precej gre Massimo sam po platno na pošto v opravi, kakoršno je o vročem času navadno nosil: v platneni srajci, jopič čez ramo, kratke hlače brez nogovic. „Ali ni tu male culice za Azeglia“? „Dà, tu je, pa je za markeza (visokega plemenitega gospoda)““. „Dobro, prišel sem pó njo. Koliko je plačati“? „Ne zamerite, jaz vam je ne morem dati; gospod markez mora sam priti, da jo prevzame in sprejemnico podpiše““. — „Nù, jaz sam sem markez“, pravi mu nazadnje Azeglio nevoljen, da se je moral dati spoznati. — „Kaj, vi ste markez“? postar začudé se vzklikne ter debelo gleda priprosto opravljenega moža.

Pa neprestano učé se ni le prehodil vse srednje in južne Italije, prekoračil je tudi preliv mesinski ter obiskal vse kote otoka Sicilije: tako je nabral brez števila lepih poskusov in uzorov iz narave. S tem se je privadil prav naravno slikati razne prizore, primérno razdeljevati razne barve itd., ter svojim podobam na platnu vdihovati pravo življenje. Res da ga je povsodi vodila samo umetniška navdušenost, vendar že v onih trudapolnih letih mladenič in mladi mož ni nikedar in nikjer pozabil, da se po njegovih žilah pretaka italijanska kri. Rodoljubje je bilo druga njegova strast, ki se je takrat močno razvijala od leta do leta, tako da ga je poslej vodila pri vsem njegovem očitnem in zasebnem delovanji. Kot potujoč umetnik je imel mladi Azeglio priliko opazovati politične

in npravne razmere italijanskega naroda, velike njegov propad, velike npravne in telesne zmožnosti naroda, katerega so bili lastni gospodovalci ali pa tuji zatiralci vklenili v tesne okove. Žalostno tedanje stanje italijanskega naroda je tem bolj čutil, ker se je tudi duševno ona leta kaj celó izobrazil. Med drugim se je najbolj pečal sè zgodovino srednjega veka, ki mu je med vsemi evropskimi narodi Italijane kazala na najviši stopinji duševne omike in državne samostalnosti. Žalostni tedanji stan italijanskega naroda je v njem že takrat okreplil željo, rešiti ga domače sile in tujega jarma. A dotično njegovo delovanje je takrat bilo, rekel bi, zasebno in skrito, notranje ali duševno, bilo je zgodovinsko premišljevanje preteklosti, sedanosti in bodočnosti italijanskega naroda; kajti rodoljubni mladenič ni imel še nikakoršnih primernih pomočkov, s katerimi bi pred vsem svetom izkušal koristiti tlačenim rojakom. Že takrat ni hotel pristopiti skrivnim zavezam in se vdeleževati raznih zarot, ki so se povsodi kovale, kako bi se najlaže iznebili hudih zatirancev. Kljubu odkritemu njegovemu ponašanju so mladega moža vendár sumičili, da se vdeležuje skrivnih zavez; mladi umetnik je bil nekedar celó začernjen, da so ga pozvali pred policijo.

„Nekega dne“, Azeglio sam pripoveduje, „me pozove monsignor Bernetti, poveljnik rimski (ravno tisti, ki je poslej postal kardinal) v „palačo Madama“. Ta visoki duhovnik je bil prijatelj moji rodovini ter me je poznal že od otročjih

let; celó se je bal, kaj se bi utegnilo z mano zgoditi vsled policijskega izpraševanja. Izpraševali so me prav po postavi, vpričo posebnega prisednika, ki mi je stavil razna vprašanja. Šlo je za same otročarije, ki niso vredne, da bi o njih govoril. Ko me prestanejo izpraševati in vidijo, da sem popolnem nedolžen, postal je poveljnik jako nevoljen ter se hotel opravičiti z lepimi besedami, da mi je napravil toliko sitnosti. Govoril je te besedice, katerih nikedar ne pozabim, dokler bodem živ: „Cavalliere (vitez), meni je jako neljubo — to so jako ostudne stvari — pa kaj hočete? — Avstrija nas sili, vojvod modenski nam pošilja naznanila — se ve da — mi ne moremo drugače — oni so močnejši nego mi“. Rimska vlada, pristavi Azeglio, me je učila sramovati se lastne domačije.

Zadnji čas svojega mnogoletnega bivanja v Rimu se je zaljubil v neko neimenovano devico. Ljubil jo je tako goreče, kakor le pesniki in umetniki ljubijo, kakor je Proporcij ljubil svojo Cintijo, Katul svojo Lezbijo, Rafael svojo Fornarino, ali kakor je nesrečni Jakob Leopardi ljubil ono devico, katero njegove pesmi imenujejo Aspazijo. Ljubil jo je brez uspeha. To ga je tako žalilo, da je sklenil Rim zapustiti. Sè seboj je nesel prvo veliko sliko, katero je bil naredil. Predmet ji je bil vzet iz neke povesti pisateljice Cottin. Predočevala je smert nesrečnega francozkega plemenitnika Montmorency-a.

(Dalje prih.)

In vendar — !

Noveleta v pismih, spisal Emil Leon.

4.

Filip prijatelju Bogomilu.

Malo dni pozneje.

Spisal sem ti nekaj o surovosti ali kaj, Danes ti pa povem, da s tisto surovostjo ni bilo — nič. Res, imel sem najterdnejše naklepe, in kri mi je vrela v serci, ko sem stopil v vežo in iz veže na vert, da bi priskočil na pomoč svojim drevescem. In prvi pogled mi je takoj pokazal, da je pomoč potrebna. Glej! na tisti „vodeničici“, ki je „kras in dika“ moji drevesnici, bila je zlomljena najlepša mladika. Ko sem bil spomladi tu, nosila je že prvi cvet. In sedaj zlomljena, vela! Dà, surov bi bil moral postati!

Komaj pa sem stal na solncu in me je zagledalo ono dvoje, med drevesci letajoče, utihnil je hipoma hrup, oboje je obstalo, malo čudno gledalo, potem pa vihralo — tija proti klopi, kjer je sedel mož, ki je bral iz časopisa.

„Papá! papá!“ vpilo je oboje. Ti pa veš, da mi že sama beseda „papá“ razjari vse živce, ter me napolni z občutki, kakor da bi bil dobil deset jezevit^o kož v želodec.

On na klopi pa je položil novine na stran, vstal ter mi hitel naproti. In ko je došel do mene, videla se mu je na obrazu nekaka tesnost. Ali jaz sem dejal obraz v prijazne gube, ter storil (kar bi bil storil vsak drugi o taki priložnosti) in upognil se pred možem, ter ga pozdravil.

„Gospod profesor“, izpregovori mož potem, „kako naj se opravičujem pred vami? Ali takoj, prav takoj naredimo

avm prostor! Moj Bog, dejali so mi, da ne pridete! Kaj bodete mislili, moj Bog!“

Odgovorim mu nekaj tistih navadnih fraz: da sem vesel, ako mu morem postreči, da bi bil nesrečen, ako bi se zavoljo mene le najmanj vznemiril; da sem neizmerno srečen, ako še dalje ostane pod mojo streho, da imam jaz prostora v stari hiši obilo, in da bi tako ali tako v stari hiši stanoval. (Poprej je bilo v istini tako, ali opravo tega stanovanja sem bil že spomladi prodal.)

Možu so bile moje fraze vidno v tolažbo, in neizrečeno priljudno se mi je zahvaljeval. Odkril mi je tudi svoje serce, ter mi pravil, kako srečne dni živi v tihi dolini, in da hrepeni vsaj malo dni še tu ostati. Povedal mi je se ve da tudi svoje ime.

Mož je v življenji veljavna oseba; nekov sekcijski načelnik, ako sem ga prav umel. Piše se dobro slovensko za Pavla Zlatarja, kar pa je po nemškem običaji izpremenil v Pavla „Slatter“-ja. Ima tudi nekov plemenit pristavek. Imenoval mi ga je, ali sedaj, ko ti to pišem, sem tisto pozabil. Kaj pa me je najbolj potolažilo, je to, da je moj rojak. Njegovi so v tej dolini imeli malo posestvo, katero pa je že davno prešlo v tuje roke. In spomnil sem se, da so nekedaj govorili o Zlatarjevem gospodu, da je konzul nekje na Turškem, da grozno veliko jezikov govori, in da plačuje, kader pride domu, vse samimi cekini. Temno mi je stopilo pred spomin,

da se je bil v mojih otročjih letih nekada pripeljal v vas, in da smo se ga vsi otroci prav celo bali, da je nosil tedaj svetlo in „gerdo“ brado.

Sedaj pa je stal z belo brado pred mano in moral je že precej star biti — vsaj čez šestdeset let.

Povedal mi je, da je hotel pred smertjo še enkrat videti kraje domače; povedal mi, da je vdovec, da ima hčer in malo vnukinjo, katero mu je zapustila druga hči, ki pa je pred nekoliko leti umerla. (Tu se mu je oko izkalilo.)

V meni pa je potihnil vihar, saj je, kakor jaz, ljubil te kraje! Leta teko, smert se bliža — ali spomin rojstne domačije nam ostane, kakor roža, vedno cvetoča!

Potem pa sva stopala počasi proti hišici. Pravil mi je, da sta z župnikom stara znanca, da se moram tega prijeti, ker on jih je posilil sim gori, da mi delajo nadlego sedaj.

„Sedaj pa vam pokažem svojo rodovino, da tudi pri nji dobite zaslužene hvale“.

Odrasla izmed onih dveh, o katerih sem ti pisal poprej, bila je v tem sela na klop, na očetovo mesto, ter nekako plašno zerla na naju. Vnukinja pa se je skrivala za drevesom, in tudi plašno obračala velike oči na mene tujca.

„Moja hči Angelika“, dejal je Zlatar mehko, ko sva dospela do klopi. Dekle pa je hitro vstalo.

„In tu moja vnukinja Klara“! in izza drevesa jo je vzel k sebi, ter ji poljubil silno prijetni obrazek.

Govorili smo še o navadnih rečeh, in ko sem se konečno poslovil, vzel sem sè sabo zavest, da me je spravila osoda v dotiko — z dobrimi ljudmi. Dobri ljudje! kaj hočeš več?

Sedaj pa gotovo pričakuješ, da izpregovorim besedico o Angeliki. In že si misliš, da sem omamljen in da me je preobdalo tisto, kar slabotni in na želodci bolni mladenič imenuje prvo ljubezen. Nič tacega! Ali vendar je čudna ženska to. Nikedar v svojem življenji še nisem videl nič enakega. In kaj meniš, da je to? Lasé ima rumene kakor maslo, ali, da se ne prestrašiš preveč pri neestetični moji primeri, rumeni kot zlato, obervi — černe kakor oglje. In to je, kar človeka osupne o prvem pogledu. To je tudi mene osupnilo, in še sedaj vedno mislim, kako je to mogoče, da ima zlate lasé in černe obervi. Pa je res čudno!

To pa je tudi vse, kar ti o Angeliki pisati vem. Sicer jo pa svet gotovo imenuje „krasno“ žensko.

Danes so mi pripeljali moje reči iz železniške postaje. Sedaj pa se zarijem v klasike, da bo lepo. Moja pisma pa postanejo tudi resnejša in upam, da ti odslej ne bodem pisaril več o ženski, o ženitvi in o drugih tacih vsakdanjostih. — S tem upom končam danes, ter pričakujem kmalo odgovora tvojega. —

5.

Filip prijatelju Bogomilu.

Sredi meseca avgusta.

Kakor si pisal, tako se je zgodilo. Prijatelji smo postali, jaz in Zlatarjevi. Nič več ni govornice, da bi šli proč, pri

meni ostanejo. Jaz pa sem se čisto udomačil v stari svoji hiši. Peter je za večno pregnan — v mervo, na njegovo

ležišče pa sem se jaz za vedno naselil. Pričetkom so se boleče kosti upirale, ali sedaj so se tudi privadile in dobro je vse.

Prosil sem Zlatarjevih, da naj se vedó in kretajo, kakor da bi mene ne bilo. Staremu rojaku sem pač dolžan toliko prijaznosti!

In tako se je zgodilo. Pavel Zlatar sedi kakor prej na znani ti klopi, puši v slast iz pipe, greje si ude na solnci in bere iz novin. Klara in Angelika pa tudi sedaj še letati po mojih nasadih, in če gre tako vsaki dan — drugo pomlad ne bodem videl cveta na svojem vertu. Stara drevesa tako ne cvetó, mladih verhov pa ne bo! — Ali serdi se, če se moreš! Tem črnim očem nasproti, in pa tistim rumenim lasem si brez vsake moči.

Odkritoserčno ti povem, da mi to življenje na moji pristavici vedno bolj ugaja. Človek sam je vendar le sirota, dolgočasno in pusto se mu godi. To čutim, ko primerjam sedanost s preteklostjo. Kako drugače je sedaj! Komaj vstanem — že se prične hrup zunaj na vertu, smeh ter čivkanje, kakor mladih tičev. In to prihaja bliže in bliže. V veži prično škerbljati male ročice, potem pa

(Dalje prih.)

se posluša, če sem že vstal, in če že korakam po sobi. In če storim korak, že so odperta vrata; drobna glavica se prikaže, ter zre silno modro sè svetlima svojima očescema proti meni. Potem pa vstopi, obstane pri vhodu ter izpregovori z gracijoznim poklonom: „Dobro jutro“!

To sti edini slovenski besedi, ki se jih je Klara navadila. (Sicer si pa gotovo že ugenil, da sti Klara in Angelika terdi Nemki. Zlatar sam govori le s težavo jezik svojih očetov.)

In tako me obiskuje Klara skoraj vsako jutro, in vselej imam oblast, pritisniti poljub na mehko njeno ličice. Včeraj zjutraj pa mi je že odkritoserčno povedala, da me ima skoraj tako rada, kakor teto — Angeliko.

Potem pa me vleče na vert, kjer je že gospod Zlatar, in kjer nam Angelika takoj postreže s kavo. (O poludne in zvečer pa so Zlatarjevi pri župniku.) In ti veš od nekedaj, kako rad imam dobro belo kavo! In táko imam sedaj vsako jutro.

Ali ravno sedaj čujem tisto škerbljanje v veži. Končati moram, ker Klara bi za ves svet ne čakala, da bi sedaj pri krasnem jutru pisal in v hiši tičal. — —

Zemeljska čuda.

V.

Se čudoviteji in groznejši je bil Plesiosaurus. Tacih kušarjev bi sedaj zastonj iskali. Podoben je bil najbolj labudu, le da je imel štiri noge, sicer pa je bil ravno tako povitega in kepastega života, en seženj dolzega. Čudezen pa je bil dolgi gibčni vrat. Kader se je

vozila žival ponosno in veličastno po morskih valovih, moled je dva sežnja čez vodo, verhu njega pa je tičala velikanska kačja glava. Da si je bila žival za plavanje manj pripravna nego Ichtyosaurus, mogla je pa svoj plen z dolzim vratom po bliskovo doseči.

A ta dva nista bila edina „barona Neptunovega kraljestva“, mimo njiju je vse mergolelo morskih roparjev. Megalosaurus n. pr. je bil 35—40 čevljev dolg kušar na visokih nogah, od glave pa do konec repa odet s terdimi ploščami. Živel je večidel po suhem, kjer je imel ne mnogo manj groznega tovariša Ignaudonta. Njegove s ploščami odete noge so bile močnejše nego slonove, konec nosa pa je imel rog, ki ga je rabil ne toliko za obrambo in boj, kakor za izrovanje dreves in germovja, ob katerem je živel, menijo učenjaki.

Ali naj bi vam naštel vse te roparske velikane, ki so divjali po tedanji zemlji, ki so se jim nadela razna imena: Dinosaur, Mystriosaurus, Hylaiosaurus, Pterodactylus itd.? Ta Pterodactylus n. pr. ni bil tolik velikani kakor njegovi sorodniki, a vsakako čudna žival. Mislite si labuda s tenkim vratom, a mesto kljuna mu dajte krokodilov gobec. Perotnic in perja še ni imel, le mej zadnjimi in prednjimi nogami je bila poprežena tenka kožica kakor netopirju, da se je mogel spustiti v zrak za žuzki, ki so mu bili za hrano. Tak je bil Pterodactylus.

A v dolzih stoletjih tega srednjega veka naša zemlja se je mnogokaj premenila, in ko se je nagibala doba proti svojemu koncu, so ti velikani že skoro do cela izginili, bodi si da jim je pošla ugodna hrana, bodi si da jim je premenjeno obnebje narekalo smert.

Mraz in vročina sta se jela ločevati in prikazovati razloček mej merzlimi in gorkimi pasovi. Tla so se že toliko sterdila, da so mogle izhajati že živali, edino le na suhem živeče, vendar pa stvarnik ni hotel zemlji dati v rejo najpopolnših, ustvaril ji je najprej take, ki jim je ohranil

nekoliko lastnosti dvoživke, razen tega pa pridal novih, tacih, kakor jih imajo dvoživke, sesalke; tak je Dinosaur, z eno nogo stoji v starem, z drugo v novem stvarjenji. Perve nedvomne sesalke so bili mošnjaki (Beutelthiere), ki jih prištevajo učenjaki najmanj razvitim sesalkam, ker njihovi mladiči po porodu niso še do cela dorasli, ampak jih matere nosijo dalj časa v nalašč zato ustvarjeni mošnji; tako rekoč dvakrat se rodévajo ti mladiči.

Razen teh prvih sesalk pa se prikazujejo konec veka tudi že tiči, ki pa so današnjim celo malo podobni, tudi pri teh se kaže, da stvarnik pri tem novem stvarjenji ni hotel pozabiti prejšnjih živali. Tiči so sicer s perjem odeti, a ohranili so si še dolg kušarjev rep, ki je po obeh straneh nasajen s perjem.

Ne v prejšnji, ne v tej dobi, ne v prihodnji ni hotel izkazovati stvarnik svoje modrosti s tem, da bi bil poklical nankrat popolnoma nova plemena v življenje. Tirjal ni od zemlje več, nego so ji dopuščale njene moči in lepšal jo je le s živalimi in rastlinami, kakoršne je preživljati mogla.

Predno vzamem danes od vas slovo, dovolite, da vam narišem zemljevid tedanje Evrope. Sedanja Francozka je bila ponajveč morje, le Bretanja in Vogezi so moleli iz vode. Vzhodna stran Angleške, kjer stoji London, skrivala se je pod morje, iz Nantes-a v Liverpool pa se je lahko po suhem prišlo. V srednji Evropi je molela vsa čečka dežela iz voda, dalje Harz, Tarnus, Hunsrück, turinški gozd, in en del Alp, Bavarsko, Frankovsko, Švabsko, Švica in vsa severna Nemčija pa je bila z vodo pokrita.

In če vprašate, kaka je bila rast po

osušeni zemlji, reči se mora, da v primeri se sedanjo kaj priprosta, iz prejšnjega paleozojiškega veka se je le nekoliko rastlin ohranilo, drevesna praprotna je popolnoma izmerla, preslica ni izginila, a postala je popolnoma drugačna, ve-

(Dalje prih.)

čina vsega drevja pa je bilo smerečje, borovina, ciprese, sploh iglasto drevje, cvetlic z lepim dišečim cvetjem pa se je sila malo in sicer proti koncu te dobe videlo; v prihodnjem novem veku pa vam bodem mogel že natergati najkrasnejših cvetic.

Ivan z Verha.

Z l a t o.

(Dalje.)

Znano je, da so se na zadnje pečali z alkemijo mnogokrat ljudje, ki so lakomne vladarje le za nos vodili, ter njihove želje po zlatu rabili za svoj prid. Mnogokedó jo je izkupil pri takem početju, ter plačal svojo dvomno umetnost sè smertjo. Še l. 1597. so obesili na Švabskem alkemista Honauerja, ker jim ni naredil obljubljenega zlata!

Alkemija, a tudi prejšnja zgodovina zlata nam jasno kaže, da je bila mervta in nema ta kovina zaradi svojih lastnosti že od nekedaj buditeljica človeškega uma. Od tod ima tudi svoj blagodejni vpliv do svetovnih del. Upanje pridobiti si zlata navduševalo je že v prvih časih posameznike in ljudstva k dejanju, ki bi se drugače ne bilo nikdar versilo. Revni narodi so se upali po kopnem in po morji iz neplodne domačije v tuje, neznanne kraje, o katerih so vedele povesti toliko čudovitega pripovedovati. Delali so z vsemi pripomočki, ki jim jih je podajala omika, da bi dospeli do onih dežel, kamor jih je vabilo zaželeno bogastvo. Tako so se Feničani vozili po morji, iz istega vzroka napotili so se Gerki na mnoga pota, in doversili junaska dela, verstnikom in potomcem v izgled in izpodbujo. Tudi Kolumba je vodilo hre-

penenje po bogati deželi Indiji, da se je izročil valovom ter našel Ameriko. Nepričakovani uspeh njegovega poguma je rodil za njim celo versto serčnih junakov, ki so odkrivali stermečemu staremu svetu nove zemlje. Narodi, ki so hodili na daljnja podjetja, nosili so svojo omiko v one kraje, ter seznanili divja ljudstva sè svojimi duševnimi deli.

Zlato je bilo tedaj eden prvih povodov k razširjevanji kulture, tem bolj, ker je postalo po iznajdbi Amerike splošen imetek človeštva in ni izginilo skoro samo v kraljeve zakladnice, kakor nekedaj. Jelo je služiti duhu, ter se neposredno vdeleževati onih novih naredeb, ki so privede narode na sedanjo stopinjo omike.

Zlato se nahaja prvotno kot ruda v zvezi z mnogokaterimi keršči (Kiese), a še bolj pogostoma vrasteno v kvarčevem kamenji, v različno velikih drobcih, včasih v tako malih, da jih prosto oko ne more zapaziti. V podobi lasastih, pletenih, drevesastih, listnatih itd. zversti polni tudi dostikrat razpoke mej kamenjem. V takih skupinah pridobivajo ga še vedno v obilni meri po vsej zemlji. Vendar se zlati rudniki malokedaj posebno bogato obnesó, ker stanejo troški obdelovanja preveč.

Treba je ločiti zlata zerna od kamenja, časih po jako težavnih in dragih potih, ki so jih tudi stari narodi že nekoliko poznali. Njihovi pisatelji, mej njimi Plinij, nam obsirno poročajo o tedanjih rudnikih, in nam živo popisujejo življenje in trud rudarjev. Vojni ujetniki in domači hudodelci obsojeni so bili, da kopljejo zlato. Z ognjem so mečili kamenje, da je postalo kerhko, in potem so ga sè svojim nepopolnim orodjem krusili in odločevali od zlata. Delali so navadno brez obleke, sè svetilnico, privezano na čelu, za njimi pa so stali čuvaji, ter jih neusmiljeno priganjali z biči od jutra do večera k terdemu, nezdravemu poslu.

Sedaj, v dobi parnih in družih strojev, ne pridobivajo več s tacimi priprostimi pomočki, kakor so jih nekdaj rabili, zlata iz rudnikov. Zato je tudi delo hitreje, natančneje postalo, in dobiček je mnogo večí. Po vsem svetu nahajamo zlate rudnike, a vendar večina zlata, ki je v človeških rokah, prišla je vanje po drugi poti. Gorovje, čegar kamenje je imelo v sebi zlato, razdrobljala je v teku tisočletij in ga še vedno krusi moč vode in zraka. Tako prihajajo posamezna zlata zerna in zlati listki na dan. Vodovje, ki jih je oprostilo objetja, zaneslo jih je potem navadno daleč od prvotnega kraja, dokler se niso v krajih, kjer reke mirno teko, poseli na dnu mej peskom in prodom. Skoro vse vode imajo torej mej peščenimi tudi zlata zerna, in v tej podobi je dospelo že od nekedaj največ zlata mej svet. Posebno tam, kodar so tekle v predpotopnih dobah velikanske reke, v zemlji, ki so jo naplavile vode, ležalo je vedno mnogo zlata; tu so ga nabirali najprej, in ga kopljejo še vedno z velikim uspehom

v onih neobljudjenih krajih novega sveta, kjer ga še ni bila zasledila lakomnost človeška.

Način pridobitve iz rek in nanesene zemlje ostal je vsaj v prvotnih potezah vedno isti. Delavec vzame v svoje „neške“ zlatonosnega prahu, izpira ga z vodo, trese in suče svoje orodje enako kmetiču, ki ločuje plevel od zita. Težki zlati drobci ostajajo na dnu posode, lajše peščeno zernje pa odplavi voda. Iz tekočih rek so ga pridobivali tudi zmiraj tako, da polagajo vanje kosmate kože in mej kocine se zamota drobno zlato zernje, ki ga valovje sè seboj dervi. Pripovedka o zlatem runu, po katerega se je napotil Jazon sè svojimi junaci, ima podlago pač v navadi, da lové zlato s kozami, in nam priča, kako zgodaj so bili prišli na to misel.

Da iščejo sedaj zlata navadno z mnogo bolj popolnimi pomočki, tega skoro ni treba omenjati. Le tam, kjer je zemlja obožala, in si delavec komaj prisluži z iskanjem zlata vsakedanji živež, rabi se še ono orodje, ki je služilo že pred stotinami let.

Stara Azija je slovela izmed vseh delov zemlje najpoprej zaradi svojega zlata. O njenem čudovitem bogastvu so prihajale v zapadne kraje razne povesti, katerim je domišljija človeška še mnogo pridevala in jih tako olepševala. Tako Herodot pripoveduje o deželi Dardi (Kasmir), ki ima toliko zlata, da ga mravlje velike kakor lisice, grebó iz tál. Indija je bila zmiraj na glasu zaradi svojih zakladov — njeno ime se nahaja v enacem pomenu tudi v naših narodnih pripovedkah. Danes Azija ne daje več toliko zlata, čeravno ga prihaja od tam na leto primeroma za kacic 32 milijonov gl. po Wilson-ovem računu. Posebno reke na

jugu himalajskih planin pripomorejo mnogo k temu uspehu. Iz sundijskih otokov in iz bližnjega polotoka „Malaka“ privaža se tudi mnogo zlata na svetovni terg. Mnogo azijskih narodov rabi namesto novcev zlati prah, in zakladi nekedanjih vladarjev perzijskih so prišli gotovo iz domačih dežel.

Največ zlata pa dobivamo sedaj iz zapadne in severne ruske Azije, ob Uralu in v Sibiriji. Vse reke do kitajske meje imajo mej svojim peskom zlato. Ob Uralu kopljejo ga 150 milj na dolgo; pričeli so leta 1819. Mej 400 tisoč deli zemlje je en del zlata — in vendar se trud tako obilo poplačuje, čeravno ostaja še 99 odstotkov drage kovine v pesku! Na tem kraju, kakor tudi v Sibiriji, našli so v začetku večkrat celo velike kepe zlata. V Mijasku so zadeli l. 1842. na zlat kos, ki je tehtal 36 kilogr. Leta 1871. so napravili v Azijskeji Rusiji privatna društva in vlada 39312 kilogr. zlata.

Ruski zlatokopi so bili za las podobni onim, ki so vreli malo pozneje iskat zlata v novo iznajdena prališča v Ameriki. Ravnali so se natanko po prislovcici: kakor dobljeno, tako izgubljeno. Igra, velikanske stave in nepopisna zapravljivost bile so jim družice. Samo v guberniji Jenisejsk so popili leta 1844. zlatokopi čez poldrugí sto tisoč steklenic šampanjca — kar nam jih pač najbolje znači!

Neznana Afrika je dajala tudi že v starih dobah mnogo zlata. Reka Nil ga je krila v južnih krajih jako veliko, in je tekla skozi bogata zlata ležišča. Srednji del zapadnega bregovja Afrike je dobil še celo ime zlato bregovje. Tjá so mendà že prebivalci Kartage

jadrati pri svojih kupčijah. V novejših časih se odpirajo vedno nove zlatonosne dežele, posebno mej 18° in 24° južne širjave, kraji, ki obetajo zaradi množice svojega zlata znameniti postati pri ceni njegovej.

Azijo in Afriko je daleč prekosila Amerika sè svojo čudovito obilnostjo zlata. Najpervo je zaslovela Brazilija. L. 1590. so videli novi naseljenci indijanske žene in otroke, ki so nosili zlate uhane in obročke. Kmaló so romale cele karavane v neizmérne gozde iskat zlata. Uspeh je bil nepričakovano dober, in zvedavali so zmiraj za nove bogate kraje. Vendar so še l. 1680. Indijanci lovili ribe sè zlatimi ternki, toliko je bilo zlata v deželi! To bogastvo južne Amerike še sedaj ni izginilo; zlato kopljejo ali izpirajo še vedno v Braziliji in ob zapadnem bregovji, od Chili do Pauame.

Leta 1848. so našli v zgornji Kaliforniji pri kopanju vodne struge v Rio Sacramento obilo zlatonosnega prodovja. Vse je vrelo v novo „obljubljeno“ deželo. Čez tri mesece je bilo v omenjenem kraju že čez štiri tisoč zlatokopov, ki so berskali po tleh. Kakor nalezljiva bolezen poprijela se je ta novica bližnjega in daljnega sveta. A novi naseljenci niso bili deželi v posebno korist in stalen blagoslov. Bili so navadno ljudje, ki so se bili drugod že sperli s postavami in pravico, sedaj pa so hiteli v kraj lahkega dobička. Vsak delavec si je v začetku brez posebnih priprav in velicega truda nabral na dan za dve tisoč gl. zlata. Zato pa tudi niso živeli v idilnem miru mej seboj, temuč prepir, rop in uboj so bili navadne prikazni.

(Dalje prih.)

Ivan Šubic.

Slovenski glasnik.

— Cerkvenega glasbenika^c je izšla v Ljubljani prva številka, izdaje ga Cecilijino društvo v Ljubljani. Izhajal bode enkrat na mesec. Urednika: Gnjezda in Förster. Pervi list, kateremu je pridejana muzikalna priloga od Försterja (1. Offertorium in ascensione domini, 2. Perva pesem sv. rožnega venca; 3. Druga pesem sv. rožnega venca) podučuje nas o bistvu cerkvene glasbe; list ima lep namen, gojiti cerkveno glasbo.

— *Illyrian Letters*^c by Arthur J. Evans (ilirski listi) se imenuje knjiga, v kateri dokazuje omenjeni pisatelj, da ni mogoče, da bi Turki imeli še dalje oblast nad slovanskimi rodovi v Evropi. Knjiga je izšla v Londonu. J. Evans je že l. 1875. obelodanil knjigo z napisom: „Through Bosnia and Hercegovina on foot“, katero vsi jako hvalijo.

— Jugosl. akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu je imela dné 11. maja sejo, v kateri so bili prebrani izvodi dr. V Jagiča iz rokopisa XIV. in XV. veka: „O sriedovječnih, liekovih, gatanjih in vračanjih“.

— „Slovinac“. Znani pisatelji: Zore, Budmani, A. Kazali, dr. J. Kaznačič, M. Pucić, J. Sundečić, in V Vrčević so začeli od 1. maja početi izdajati v Dobrovniku lepoznavski list: „Slovinac“, kateri izhaja dvakrat na mesec; urednik mu je L. Zore. Slovinac (Slovan) upa, da ga bodo enako podpirali Hervati in Serbi, zato bo sodelavcem prosto pisati v latinici in kirilici. V Dalmaciji je pač še mož, kateri si prizadevajo oznanjati in širiti ljubezen in spravo med Serbi in Hervati, saj bi bilo vendar prežalostno, če bi dva brata vedno v sovraštvu živela. Enaka prizadevanja so bila dozdej zastoj; kaj bo Slovinac dosegel, bomo še le videli. — Prej so izhajali v Dalmaciji ti lepoznavski listi: Zora dalmatinska, Zvezda in Dubrovnik.

— „Hrvatsko-njemački riečnik“. Ravnokar je prišel v Zagrebu na svetlobo 27. to je zadnji zvezek Filipovičevega besednjaka, ka-

teri ma 2132 strani. Razen Vukovega besednjaka ni dozdej hilo večega hervaško ali serbsko nemškega besednjaka. Pervi del, nemško-hervaški, je izšel že pred štirimi leti.

— „Povjestni dnevnik putovanja N. c. i k. apošt. veličanstva Franje Josipa I. po Dalmaciji meseca travnja i svibnja (aprila in maja) 1875“. Ta potopis izdaje v Zadru tiskarna Vitaliani in Janković. Pervi zvezek se slikami je že izšel; cena za pet prvih zvezkov 1:50.

— „Kraljević Marko“ veliki srpski narodni spev u 30 pesama. Izdala knjigarna Popović v Novem sadu. Zbiratelj je zbral pesmi, ki pojejo o Kraljeviću Marku, ter jih tako poverstil zaporedoma, da imamo jasno podobo o junaških delih tega narodnega junaka. Turške besede, katerih je dosti v serbskih narodnih pesmih, je zbiratelj jasno raztolmačil, da bo te pesmi lahko vsakedo umel. Ravno tako je že prej A. Pavlič (prof. v Zagrebu) izdal v Zagrebu knjižico z naslovom „Kosovo“, v kateri nam je zložil v celoto pesmi, ki pojejo o boji na Kosovem polji, kjer je propalo silno serbsko cesarstvo. Tudi S. Novaković (prof. v Belem gradu) je izdal enako „Kosovo“ (knjigarna Hartmán. Zagreb).

— „Nova ručna knjiga“ za občinske upravitelje, uz pravilnik i izborni red občinski; sbirka razsuda i odluka, zakona carevinskih i zemaljskih, naredaba i ogleđnica. Zložil Kazimir Ljubić. Tisek „Narodnega lista“ v Zadru. Str. 804. Cena 2 glđ. Dobiva se pri „Matici Dalmatinski v Zadru.

— „Perivoj“. V Belem gradu je začel izhajati enkrat na teden list „Perivoj“, ki bo gojil lepoznavstvo in bo prinašal spise o slovstvu. Urednik listu je Aksentij Mijatović.

Ker Zvonov urednik že nekaj časa zaradi bolehnosti ne more delati in skerbeti za list, kakor bi rad, prosi uljudno čč. naročnike blagovoljnega poterpljenja, ako ni vse kakor bi imelo biti.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2:50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Zellerhof 6.